

**NMB Kollel
Sunday Morning
Choshen Mishpat Chabura**

Cheshvan 5776

דינא דמלכותא דינא
The View of Halacha on Secular
Law

**Practical cases - Bankruptcy
and rent control**

סימן צו

בענין דינא דמלכותא דינא

(1)

ראיתי קונטרס מגדול אחד בענין דד"מ דולה מים עמוקים מש"ס רו"א בפרטים שונים בענין זה ויאשר כחו. ואמנם מאשר מסקנתו בענין העלאת שכר דירות לא נהירא לי ע"כ ראיתי להעלות על הכתב חו"ד העניי בענינים אלה והבוחר יבחר.

(א) ידוע דברי חז"ל על הפסוק ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם, שצריך לדון בדיני ישראל ולפני דייני ישראל. ועל כן אם יש סכסוך בין ישראל לחבירו צריך להזמין לפני דייני ישראל, ואין היתר להזמין לפני דייני אזה"ע מצד דינא דמלכותא, אלא כשזמין את חבירו ומסרב ונוטל רשות מבי"ד ישראל, אז מותר לקבול לפי דייני הממשלה.

(ב) בזמן ובמקום שישראל מקובצים יחד, והם שומרי תורה, עליהם להיות מצויינים ואגודים בקהלה מיוחדת, אפילו כשהם כבושים בגולה תחת אזה"ע בגוי בקרב גוי ועליהם למנות דיינים וטובי העיר שיפקחו בתקנות הקהלה הן בעניני תורה והן בדרך ארץ. ולפנים היו יום דשוקא "ירידים" בלע"ז שבהם נתקבצו חכמי התורה שבמדינה והיו מתקנים תקנות מיוחדות ליהודים, ובכה"ג כשיש להם מנהגים ותקנות מיוחדות, הדיינים פוסקים להם כפי תקנות בני ישראל שבמדינה ולא אזלינן בתר דינא דמלכותא וכן כל יחיד צריך לנהוג לפני התקנה אם היא ידועה לו, אף בלי פסק מבי"ד.

(ג) אפילו דייני ישראל מכל המדינה אין להם רשות לעשות חוקים חדשים בעניני ירושה נגד דיני תורה"ק, ורק המוריש בעצמו נתנה לו תורה רשות להנחיל כדינא דגמרא, ולא אזלינן בזה בתר דינא דמלכותא.

(ד) בזמן ובמקום שאין לישראל בתי דין קבועים וטובי העיר, והממשלה חוקקת חקים לטובת העם, בדברים שבממון, שתלויים במנהגי המדינה, הכל חייבים לנהוג בדיני הממשלה, וכשיבא הדבר לדיני ישראל דיינינן בדיני הממשלה, וכחם כח מנהגי המדינה בישראל, ובפרט במדינה קונסטיטוציונאלית שהחקים נעשים ע"י נבחרי העם והיהודים בתוכם. וקנינים המועילים ע"פ תקנותיהם דינן כדין סיטומתא, כשנוגע הדבר לעניני איסורים כמכירת חמץ ובכור.

(ה) מלך מושל יחידי שמטיל מס מיוחד על ישראל, אף שהממון או החפץ שלקח מישראל כשבא ליד ישראל אחר אינו בכלל גזל, כי דינו כדין כבוש וזוטו של ים אבל ישראל אסור ליעצו בזה ולסייעו כי גזל הוא, ודין זה נוגע לדין

סיקריקון אף שמלך הוא (ויש בזה חלוקי דינים) והארץ שלו; ובכ"ז אסור לו כיון שהוטל המס רק על ישראל. וכן מכס שאין לו קצבה שהוטל על יחיד.

(ו) ומלך ישראל רשע שגזול בית או שדה מישראל גרוע מא"י מטעמו של הר"ן, כיון שאין הארץ שלו, וזהו מעשי אחאב לנבות היזרעאלי, שהיחה גזלה ונמשך מזה רציחה של הגזול והגזול.

(ז) מה שנוגע לתקנת אנשי המדינה אין חלוק בין אם היא תקנה זמנית או תמידית וכל תקנה אינה קבועה תמיד אלא לפי הצורך. וכן אין חלוק בין אם היא תקנה לכל אנשי המדינה או לחלק הכושל והדל שבה, ואדרבא, תקנה לצורך עניים כחה יותר יפה.

(ח) אנחנו יושבי ארצות הברית דאמריקא, שחקיה נעשים ע"י הנבחרים מכל האזרחים אחר המו"מ שביניהם שלצדק ומשפט נעשים ואנו בינינו לבין עצמנו אין לנו קהלות מסודרות עם טובי העיר וחבר עיר, הרי החקים שלהם הם דינא דמלכותא דינא, ואף שלפעמים אין זה ע"פ השו"ע, אם הם בדינים שתלויים במנהג חוקי המדינה, הם הם המנהג. וכשבא הדבר אצל דיני ישראל צריכים לפסוק ע"פ חוקיהם חוץ מדיני ירושות שאינם תלויים במנהג, לא מהני דינא דמלכותא כנ"ל באות ג'.

(ט) חוק הדירות של הממשלה הוא ישר, מתוקן ומקובל בפרט בערים הגדולות, כי הוא מכוון נגד מפקיעי שערים ופושטי עורות עניים. ואף שלפעמים נראה כעול נגד בעלי בתים שאינם עשירים, הגה כן דרך החוק שלפעמים נפגע ביושר ואולינן בתר רובא. ומה שהחק מפלה בין דירות עניים לבתי לוקסוס אינו מגרע כח החק אלא מעדיפו ומטהו אל צר היושר, וכן מה שהחק משתנה מזמן לזמן; ובכ"ז כשבא אצל דיני ישראל בדינים הקבועים של הממשלה דיינינן להו, אלא כשמתרצים לדון בפשר דנין הכל לפי הענין.

(י) מה שכתב הר"ן בנדדים כ"ח בטעם דינא דמלכותא דינא משום שהארץ שלו ויכול לגרשם מן הארץ, אין הכונה דוקא כשיכול לגרש, אלא העיקר שיש להם טובה מן השלטון הן בעצם הישוב שיושבים בגבולו והן, ובעיקר בטובות תמידיות כגון, כשהשלטון מספיק להם מזון בזול, ומים, ומאור בזול, וגשרים ודרכים מתוקנים ומגין עליהם ובכה"ג כשיש מלכות ישראל שמספקת להם כל הנ"ז, ג"כ כחם כח מלכות א"י אפילו כשהם עבריינים, אם החוקים מהדברים התלויים במנהג, אבל כשהם נגד התורה לא משגחינן בהן. וזהו עניין דברי הנמוקי יוסף בנדדים, ואין לעשות מחלוקת בינו ובין הר"ן, כי דברי הר"ן אמורים כשאין המכס לטובת העם שאז רק למלך א"י יש לו רשות לזה מטעמו דהר"ן, ודברי הנמוקי יוסף כשהם לתועלת בני המדינה, ואמנם כשיש חקים מיוחדים ע"פ תוה"ק לא אזלינן בתרייהו.

(יא) מה שכתבו פוסקים שבחק שאינו שוה לכל אין שייך דינא דמלכותא,

הכונה כשמפלה בין עם לעם משום רשעות, כגון שגוזרים גזירות על ישראל ר"ל. או בכלל כשמטילים מס על יחיד שלא בצדק אלא בשרירות הלב, אבל כשיש חוק לתקנות עניים ולא לעשירים כ"ש דאזלינן בתרי' ולית דין צריך בשש.

(יב) דברי הש"ך שחולק על רמ"א בענינים שלטובת המדינה, ולא אזלינן בזה בתר דינא דמלכותא הוא במקום שיש לישראל קהלות מיוחדות עם טובי העיר נבחרים לתקן תקנות שלהם. אבל פה במדינה לא שייך זה, ופשוט דחקי המדינה הם צריכים להיות נר להדיינים של ישראל כשבא דין זה לפניהם.

וצ"ע אם לפי המצב דכאן שאין לנו דייני ישראל בחגם אף לא בשכר בטלה, אם אפשר לומר בכה"ג יש דין בישראל, ואם מותר להעניש בערכאות כשלא מצא דיינים כשרים בלי שכר נפרזו. וה' ישיב שופטינו כבתחילה. (תשי"ז)

(2)

מה שמעיר על מה שדברי סתומים — עיקר מכתבי היה כתשובה על הקונטרס, ושם נזכרו המקורים, ולא חשבתי למוסרו לדפוס מתחלה.

(א) מה שמעיר על מה שלא הזכרתי בענין מח"ש אם צריך להזמינו לד"י פשוט בעיני שלכתחילה צריך להציע דין ישראל בזבל"א הידוע גם להם בשם "ארביטריישאן" ו"קומפרומיס" לכל אחד, ורק לענין דיעבד אם להעניש בעד זה יש להקל.

(ב) מה שמוצא דדינא דמלכותא דינא גם בבי"ד של ישראל, הנה מה שמקובל אצל השו"ע והפוסקים זהו דין ישראל, אפילו מקורו מדד"מ.

(ג) כתבתי דיני ירושה — שבזה גם בי"ד ישראל אין להם רשות לשנות, ומנהגי הנשואין כשח"ז, אין זה אלא בגדר מתנה וכפי הדינין הנאמרים בזה.

(ד) מה שכתבתי שצריך ללכת אחר דד"מ. — מפורש כתבתי שהוא בדברים התלויים במנהג. והם בדברים הנמסרים אל המשטרה בלי לפנות לערכאות, ובשא"ד צריך בי"ד ישראל לברר ע"פ הפוסקים אם שייך בזה דד"מ, ובענין קנינים שדינם כסיסומתא כבר דברו בזה האחרונים. בודאי גם למלכות ישראל יש דד"מ ועוד יותר, אבל דברי כ"ת נאמרו רק בענין דבטלי דיקרי וכו' בלי תשלום ומיוחד על ישראל כנ"ל.

(ה) אף שרמ"א בסי' שס"ט כתב שאפילו המס מיותר על ישראל יותר מא"י יש בזה משום דמ"ד הוא במס רגיל שקוצבין לאזרחים פחות מבלתי אזרחים, וב"ז שלא השיגו ישראל זכות אזרח, המכס שעליהם אפילו שהוא יותר משל אחרים דד"מ הוא, אבל בדרך עשק דין סיקריקין לזה, ויש להשוות הדיעות.

(ו) אם הקרקע או הבית נחוץ להממשלה הוא בכלל מלך פורץ גדר וצריך לשלם כגמ' בב"ק ס', אבל אחאב גזל לעצמו...

לרבות בדמיה אף כשיתנו המלכות רשות להטות, וכן שלא יוכל המשכיר להוציא קודם שתי שנים אף אם המלכות תבטל את דינה אבל באם יהיה עוד קיים דין המלכות הוי השכירות כהתנו שיהיה הזמן כפי דין המלכות שכל זמן שירצה השוכר לדור שם ידור. וא"כ הוא גם מדין התורה ממילא כבתוך הזמן.

הגע עצמך דוא ברור ופשוט שכל אלו הדינים התלויין במנהג המדינה כגון בבי"מ דף פ"ג מקום שנהגו שלא להשכים ושלא להעריב אינו רשאי לבטל ומקום שנהגו לזון יזון לספק במתיקה יספק וכגון בדף ק"ג במקבל שדה מחברו מקום שנהגו לקצור יקצור לעקור יעקור לזרוש אחריו יזרוש וכדומה אי"צ שיעשה המנהג ע"פ חכמי תורה וגם אף לא ע"פ יהודים דוקא דאף שהנהיגו זה הנכרים כגון שהם רוב תושבי העיר נמי הוא מדין התורה בסתמא כפי המנהג דאדעתא דמנהג העיר נחשב כהתנו בסתמא. וכן הוא בעניני מכירה מה הוא בכלל המכר שאף שאיכא דינים קבועים בפרקי המכירה בבי"ב מה הוא בכלל המכירה מפורש ברמב"ם סי"ט כ"ז ממכירה ובשיע' חר"מ סי' ר"ח סעי' י"ט דהוא רק במקום שאין מנהג אבל במקום שיש מנהג תלפין אחר המנהג והטעם שבסתמא הוא כהתנו שהוא כהמנהג ולכן אין חלוק מי הם שהנהיגו דאף אם הנכרים שהם רוב תושבי העיר הנהיגו, נידון בדין התורה בסתמא כהמנהג.

איברא דבהג"א ר"ס הפועלים כתב התבא לשנות המנהג וטוען שהתנה בענין אחר ולא כמו שהמנהג נהג עליו להביא ראיה וכגון שהוא מנהג קבוע ע"פ חכמי המקום. אבל ברור ופשוט שלא קאי על עצם דין המנהג כמנהג המדינה ובהו דהאי אין חלוק איך נעשה המנהג כיון דהטעם הוא שבסתמא נחבחו תרויהו אדעתא דמנהגא אין חלוק דבכל אופן שנעשה הוא בסתמא אדעתא דמנהגא. אלא קאי על מה שכתבו דאף בטוען המחוקק שהתנה בפירוש שלא כהמנהג אינו נאמן ועליו להביא ראיה ובהו סובר הג"א דהוא רק במנהג קבוע ע"פ חכמי המקום. האף בזה כנראה שהפוסקים לא סברי כותיה דלא הוכירו זה לא הרמב"ם בפ"ה משלוחין ושהתפיס היה ולא הטהר ושיע' בסוף סי' ש"ל שכתבו דין זה באריס טוען למחצה ירדתי ובע"ה"ב אומר שליש תרדתי שזה שטען שלא כמנהג עליו להביא ראיה שפסקו כ"י נחמן בבי"מ דף ק"י והוא גם דינא דהירושלמי בריש הפועלים שא"ר הושעיה המנהג מבטל את ההלכה א"ר אימי כל המוציא מחברו עליו הראיה חזק מזה ולא הוכירו שדוקא שהוקבע המנהג ע"פ חכמי המקום אלמא שאף לענין נאמנות אין חלוק ע"י מי נעשה

ובדבר תירוץ כתר"ה על הרמב"ם לחלק בין מויק למושע דרק מדין שמירה תוי פשיעה מויק הוא נכון ועוד חזון למועד (ועיי' בס"י ש"ה בנה"מ ובנחלת צבי).

ידידה

משה פיינשטיין

פימן עב

בשוכר שאינו רוצה לצאת משום שכן הוא דין המדינה והמשכיר צריך הבית לעצמו

כ"א אדר"ש תשי"ג.

מע"כ ידידי הרב הגאון הצדיק מהר"ר שלום יחזקאל שרגא רובין האלבערשטאם שליט"א האדמו"ר מציעשניאוו.

הנה מה שהארין כתר"ה בענין דינא דמלכותא קשה לכתוב בענינים אלו משני טעמים חדא מטעם שכתב בשו"ת השיב משה שהביא כתר"ה שיש מבוכה רבה בין הפוסקים וסתירות רבות וצריך לזה עיון חפן רב אולי יעזור ה' להבין לאסוקי להלכה וכ"ש לקטני ערך כמוני. ועוד מטעם שבל יתראה ח"ו שאנו מקטינים כבוד המלוכה דמדינתנו בפה אשר אנחנו מתרייבים להכיר להם טובה על זהחד שעושיין עמנו ועם כל אחבנ"י שבמדינה הזאת ואנחנו מברכים אותם ומתפללים להשי"ת בכל עת ושעה לשלום המדינה ונשיאיה ושריה כאשר נצטוונו. ולכן אין רצוני לכתוב ולדון בזה. וגם אין להוסיף על דברי כתר"ה כי שפיר כתב בעצם הענין.

אבל לע"ד בעובדא זו דעשו מדינא דמלכותא שהמשכיר אינו יכול להוציא את השוכר אף אחר שכלתה זמנו כל זמן שרוצה לדור שם. אין הנידון כאן מצד דינא דמלכותא אלא לאלו ששכרו קודם שנעשה הדין שאו היתה השכירות בתתם רק להזמן שהתנו והיה רשאי המשכיר להוציא והיינו צריכין לדון אם יש בזה דין דינא דמלכותא דינא. אבל לאלו ששכרו אחר שכבר נעשה הדין מהמלכות ולא התנו בפירוש שכשיבא הזמן יהיה מחוייב לצאת אלא סתם הוי כהתנו שאדעתא דדין המלכות השכיר לו השטר שעשו על שתי שנים הוא רק שלא יוכל השוכר לצאת קודם השתי שנים משום שעל השוכר לא עשו המלכות שום דין והוצרך המשכיר לעשות שטר שלא יוכל לצאת. וכן הוא שלא יוכל המשכיר

לצאת להשאל לבד. ולכן מילק לשנוא המסכת אינם ידועים שכתורה אדרבה תרויהו יתקיים משום דלא נפטר מדין מלכותא שאלו לנשאל לבד ולא ידעו דיום כתיבם כתיבם שאלוין אם אין ידוע לראות מי הוא יותר משועבד.

ע"כ דין זה שבאין יכולין תרויהו מילקין הוא מזה שאל"כ היה שאלו ע"כ"ה הוא ע"כ"ה ללמד תורה כקושית דין סדר"ה אין מובן כלל כי דאי יש ללמד אתם ע"כ"ה איהו מסכת. רק שפיר ע"כ"ה שניהו משועבדין זה ללמד דהו כתיבם שאלוין כדון דדא"ש והשיע' מן התבן מאד לע"ד.

א דין כבר כתבתי שסתמא שאינו שומר י"ס טוב לפשר קצת שאלו היה במקום י"ס יוכל לשמוד וא"כ היה צורך לשמירתו י"ס עליו שמירה. וגם צריך לידע מי גשאר י"ס הגבה וכדומה כדברים שא"א לעמוד צריך לפשר אך הרבה יותר לצד הבע"ג.

משה פיינשטיין

פימן עב

בענין הנ"ל לתנ"ף

בד"ר תרפ"ז ליובאן.

זה כתר"ה לדחות דברי שבע"ג חיובו דא למקום המוגבל וע"ז נוטל שכר מל שמירה שאם לא שמור לא יתיה יא ולא מטעם אומן. הנה יעיי' בפ"ה א בשם גליא מסכת ובאר יצחק שמו"ר שיש מטעם אומן. והוא משום שהשוכר התולכה ואף אם לא היה מקבל עליו היה נתון לו אותו השוכר וידוע שכמה זי דיבא ואף כשמתחייבין בדין לא ישלמו גענו מליתן להם סחורה להוליק. ולכן הוא מטעם אומן ואינו שייך כשהבעלים על העגלה שיכולין לשמוד בעצמן אך אולי היה במקום שרק הבע"ג היה ולא הבעלים וגם מי היה בעת הגבה ה לעמוד עליהם בברור הדברים וצריך זר נוטה לצד הבע"ג.

עיר תלמיך יעקב-הרף יעקב ברוך זצ"ל שמואל

כדין ישראל, שם עיקר הטעם דכיון שנהגו כן הוי כפירש לשם מתנה ולא לשם ירושה, ובנתיבות שם ס"ק ג'. בסוף סי' שס"ט ברמ"א לענין בעל יורש אשתו, לא אמרינן דדמ"ד אלא בדבר שיש בו הנאה למלך או שהוא לתקנת בני המדינה אבל לא שידון בדיני עכו"ם, דא"כ בטלו כל דיני ישראל, לשון הרמ"א שם, ובסמ"ע שם ס"ק כ"א דזה אף להיש חולקין בסע' ח' דבכל דבר אמרינן דדמ"ד, אפה"כ אם גזר המלך בהדי' לילך בתר ערכאות אין לדייני ישראל לקיים זה מכח דדמ"ד, דעל כזה לא אמרו אלא על דברים מחוקי המלוכה, וזה אף לשיטת הרמ"א שם בדבר לתקנת בני המדינה אמרינן דדמ"ד, פרטי דינים בין איש לחברו לא מקרי תקנת בני המדינה, ועכ"ח דס"ל לרמ"א דלמכור משכון לאחר שנה זה מקרי יותר לתקנת בני המדינה, והש"ך באמת משיג דמאן מפסי, א"כ בכל דיניהן נאמר כן, רק בכל הני המבוארים שייך דדמ"ד, ולא משום תקנת בני המדינה בדבר נגד ד"ת.

(ז) נמצינו למדין, בני"ד לכל השיטות אין לנו להשגיח על דין דערכאות שהוא נגד דין התורה, ולומר שהוא מחל על ממונו, אף שלא מחל לעולם, רק מפני שהערכאות פוסקין כן, אם כן יבטול כל דיני התורה, ואף להרמ"א המרים ביותר הגדר דדמ"ד, דאף משום תקנת בני המדינה אמרינן דדמ"ד, בני"ד איזו תקנת בני המדינה יש בזה לגזול ממונו מפני שאין ללוה לשעה לשלם, אח"כ ישלם וישלם, לא תהיה לו כנושה בשעה שאין לו כתוב בתוה"ק, אבל לא שיופטר מפני זה לשלם אף כשיש לו אחר כך, ובפרט בממונו של גמ"ח דשייך גם נעילת דלת - כמה חרדו חז"ל על תקנה זו שלא יהי' נעילת דלת, ובדין כזה אתה נועל ממש הדלת בפני הלוי, ישתקע הדבר ולא יאמר. ועי' בהשיב משה סי' צ' הנ"ל, וגם מהרי"ז ענזיל סי' ד' דברים מלהיבים כלפיד אש נגד זה לבטל דיני תוה"ק מפני דיני ערכאות. ויש לשער דבספרי הרבנים הגדולים מימי הבינים מפני הצענזור ואימת המלכות והעריצים בימים ההם, לא יצאו בחץ לשונם החדה לכתוב בפרטות נגד זה. ועי' פירש"י דניאל פרק ג' פסוק ט"ז אלא כך אמרו דניאל חנני' מישאל ועזרי' לנבוכדנצר, אם למסים וארנונות אתה מלך עלינו, אם לכפור בהקב"ה שפל אנשים אתה בעינינו, מובא בילקוט שמעוני דניאל אלף ס' ושם הלשון, את וכלבא שוין ואין אתה מלך עלינו, ועי' בי"ש אע"ז סי' כ"ח ס"ק ג' דדמ"ד לא הוי רק דרבנן עי"ש - והשי"ת יצילנו משגיאות.

והנני בזה ידידו ומוקירו כערכו הרם. כ"ד אדר א' תשכ"ב, פה ציריך יצ"ו.

היינו ששאלונו אם שכב על מטה זו לא יאמר כי פן יראה בה קרי ויתגנה דמיים יש לו לחוש שמא יתגנה אם מצא שם קרי, וא לא וישיגנו לזה לטמא לקרבנות. דחושש הוא שמא יזיח כחם כזה שיטעו לומר שהוא קרי גיב הוא תרוץ בנח, אבל אין צורך לזה כי הלוקי שם בין דיני התורה שהחליכם בהם איור הורב, למעשה בניא לענינים שחוששין למיעוט הוא אמת.

ה. הפסע להשגת הרבנים הידין דפוקקין את הנוצרה בקרב פסח

וקושיית כתרית על שהתמרים הרבנים הא דפוקקין הנוצרה בערב פסח שאינא בפסחום דף ס"ה ע"ב, נראה דהרבנים סוברי שאינא מצוה ואם קשה לכתובם לילך אייזטבי יזי עושיין ולכן השמיים זה הרבנים.

הנני ידיון.

משה פיינשטיין

סימן כב

בענין חברה שפשטה את הרגל וקדם אחד וגבה שלא כפי דינא דמלכותא

יש ארר השני השליח מעיב דידי הרה"צ מהר"ר דניאל ליווי שליט"א רב ואב"ד בצידון במדינת סוריה.

הנה בעצם דינא דמלכותא הא פליגי רבוחינו והאישונים הנהא גם ברמ"א סימן סס"ט סעי' ה'. ופסק הרמ"א שם דאמרינן בכל דבר דינא דמלכותא דינא, ומשיכ הרמ"א בסוף סעי' י"א שם דלא אמרינן דדינא דינא אלא כדב' שיש בו הנהא לאלף או שהיא לתקנת בני המדינה, עיין בסמ"ע סי"ג כ"א שאין כוונת הרמ"א בסעי' ח' בכל דבר ממש הוא חזק ולא משמע כן בדי"מ (הפלא שהסמ"ע אורבה מרביח מה"מ וצ"ע) אבל נראה נדרא אף להסברין דדי"מ בכל דבר היינו מה שנקבע מד"מ בדיני ענינים ותשלומי הלוואה מתבטלים שנתא הסרנו להמלכות יתירה, הלוקי דינינו בין אינשי לאינשי שמהא אפשי לבא לדידי קנאית התורה ומריבות ואף שלא שייך זה לצבורה אלא בדיני שופטי המלך והמדינה וי"מ אולי חושי המלך גם לזה שלא קיץ שופטים אנשיה דבני באופי אחר גיב"מ אפשי יבא לעיור על דיני המלכות, אבל בענינים שלא שייך זה כגון בירושת תבת עם הנן שאין זה ענין מדיני כל כך דהרבה אינשי מורשים כרצונם וכן בנוקי בתומה

שהתורה חייבה שאף אם הם פטרי לא שייך זה לדי"מ וכן חויבי שצמחי דיני שנגים ושלוים ליכא כוח דדי"מ דינא, וכן בדינים שבין איש לאשה עי"כ אינו ענין מדיני ויכולת כל משפחה להתנגד כרצונה שלא שייך זה למלך ולא לתקנת בני המדינה. והו כוונת הרמ"א ס"ס י"א לפרש הכל דבר שבסעי' ח'.

ולפי' הדינים שקבעה המלוכה לאם אחד ידו מכסיו ואין כחוח לנולד עסק שלו שקורין פשיטה רגל (בצנזל-אט) והוא בעי"ח לחרבה אנשים, שימטה ועו של ג' אנשים לחלק המעות בעי"ח וכל הנכסים לכל בעי"ח לפי סר המעות שחייבין לו ואסור לשום בעי"ח להפסד בצצמו הוא מהדמים שנגע לכל אנשי המדינה וממלא הוי כהה לפסד הרמ"א דדי"מ, וכישי כשהוא חבורת מניחי גדולה (קארארייזשאן) שאפשר שנגע זה גם לאינם יהודים. ודין זה הוא כן בדיני התורה לישראל כשיודיעו ב"ד שאחד יש לו הרבה חובות אין להם לנתיב לשום בעי"ח לתוסם אלא צריך לחלק לכל בעי"ח כפי סר המעות שחייב לו, אבל בדיני ישראלי נסתם אדם שחייב לחרבה בעי"ח תלוי במקום ומאחר גבויית קרקעות לרביע ובממלטלין איכא פלוגתא בין האחרונים עיין בסמ"ע סימן קי"ד סק"א, אבל בחברות מביית (קארארייזשאנס) כאלו שנתקף שנותנים להם הוא במכירת מניחי (שערס) שהוא קניית חלקים לא שייך ענין מריקים ומאחר, ואם גם לחברות המניחי הלזו בחורתי הלוואה פשוטה וזא בדין התורה כמו בסתם אדם שחייב לחרבה מלוים, אבל שייך בזה ענין דדי"מ אף בקרקעות כשהם אמורים שפולן שוין.

ובעצם מסתבר שגם מעצם הדין לא משתעבדין הקרקעות במדינות שעושיין עניני מכירת קרקעות רק כדיניהם משום שעשעד תלוי בסמכות דעת של המלוכה ובודאי ליכא סמכות דעת כשערבקות המדינה לא יסכימו לזה, ופשוט שאף במכירת קרקעות ובזיה לא נקמו במדינתנו וכדומה לא בכסף ולא בשטר כל זמן שלא עשה לו דיני המדינה דשום אדם לא ספק דעתו אלא על דיני המדינה בזה. ופשוט שבמכירת חמץ בשביל שיתיה קני חצר צריך דוקא בשבירות חמץ על ימי הפסח שליכא בזה קשרא דיני המדינה איר להשכיר אבל לא במכירת המקומות שהלוי זה דוקא בדיני המדינה.

לכן למעשה בהעברא שראובן שחייבת לו חובתה ס"ב אלק שנתנו לו המתלים (דידקסטרין) ליי אלק לפיעור חובו תלוי אם כבר נעשה פשיטת הרגל והיה אסור למתלים לישא וליתן ולעשות בדת עצמן מצד דיני המדינה ושלא כדון המדינה עשו. מה שנתנו לראובן ליי אלק עבור חובו מחמת שרצו להטיב לו.

צריך להחזיר מה שקבל משם להקופה שנתת הועד לתשלומי החובות כדיני המדינה, ואם עדיין לא נעשה פשיטת הרגל והמתלים נשארו נתנו כדין, אך ראובן חשש שמא יחלישו לעשות פשיטת הרגל והקמים לתבע ונתנו לו הרי עשה כדין ואינו צריך להחזיר אף אם חזרו בהם.

הנני ידיון מברכו בנח כשר ושפחה, משה פיינשטיין

סימן כג

בענין חיוב פריעת ממון שלוה להוצלת גפשות

יום ג' וצא י' כסלו תשי"ג
למע"כ דידי הנכבד מאד הנאמן מהר"ר שלמה הלברשטאם הנאב"ד ואדמו"ר מבאבאוו שליט"א.
הנה בענין הממון שלוה מצי"כ במשך המלחמה התולמית ושלה ליוזאפ כדי להציל גפשות ישראל מן ההרגה וכוונתו הייתה שהצבור יפרע את חובו, וכעת נחבע מע"כ לפרוע, מה שכונת כתרית ששנתנו היא שמדינת אינשי חייב כלום אלא מחמת שהורגל להתנגד במדת חסדיות לפנים משורת הדין. רצה לשלם מעט מעט בסכומים קטנים ומעט זה זיכל ליתן למי שרצה.

הנה במחילה מכ"צ חייב כתרית ע"פ דין התורה בחובו גמור ואין בזה שום שללא וטרא כי בין להציל עצמו ובין להציל אחרים כשהוציל בממון אחרים חייב לשלם כדודו מגמ' ופוסקים. והתקנה שאמר רבה בב"ק דף קי"ז ע"ב וסנהדרין דף ע"ד ע"א ברוח' להציל ששבר כלים של כל אדם פטור, שאם אי אתה אומר כן אין לך אדם שמציל את חברו מיד הרוח', הוא רק לפטר מדין מוקף, ורק במתנגדים בדרכו, אבל להפטר מחיוב גול הולאה לא תקנו. ואף במיק שלא בעומים בדרכו כהה דודדף ששבר גמ' אינו בכלל התקנה ולכן אי לא מוין מלך פורץ גדר לעשות לו דרך היו חייבין לשלם על שרפת הודיעין בב"ק דף ס' ע"ב אף שהיה זה להצלת רבים ולא היה גם בזה התקנה, ולכן כל ה"ה"ת אצל רבנים בענין זה שייך רק בסד החיוב שבמ"ה"ה אומר כשלישת אלפים והם אמורים כשערת אלפים, שעי"ן אף שהנתנה כתרית וחזם על חסן שבקשו, אם לא היה שוה כשנתנו, יש לכתרית טענה מסוגיא דב"ק דף קט"ז ע"א מוא דבורח מביית האסורים והוצאה מעבורת וכו', וצריכין

הבי"ד לזון בזה אם דומה לשם, וגם לחקו או השוין, אבל חסד שום כתרית אומר חייב מדינא וממלא מחוייב ליתן למר משעבודא דדי"מ, וכפי שפסק כיון שהוא אלפים, ואין יכול כתרית לעכב גם מה אחר הפס"ד.

דידי דנשיית מקויה, משה

סימן כד

בפסור עבד שהוקף ובענינים והוצאות

לבני אתובי הרה"צ ר' ראובן שליט"א.
א. בפסור עבד שהוקף
בשור"ע סימן שפ"ט סעי' א' אינא כל שהיא ברשותו משמע למעט עבד שאין להח ברשותו של הבעלים כבהמה דמאחר שיי אינו ברשות הבעלים לעצמו (ועי' מש"כ ג' ח"א ס' ב' ענף ג' בזה). אבל אפשר שאין צורך דאפטר, ואף שלא אינו ברשותו שנגול דאפטר, ואף שלא אפטר הוא אנוס מל יש לצייט שירדע מהגולן ובריו לתבעו בב לו השור ושמרתו והוא באופן שירדע, ישמרתו שאינו מלפיד על מה שיוקף אחרים להחשיבו פושע שמי"מ פטור מאחר שמי"מ ברשותו ואין על האדם לראות שיזיח שור ועיין בחו"ס ב"ק דף ג"ו ע"ב דיה פשי מחוייב לשלם אף שאין הבהמה שלו, דל אקרו בעלים כל מי שבידו לשפחה וכתבו שו כלא קרא. והסברא כתבו דכיון שהוציא מר שהיו חייבין בשמרתה ואין הבעלים יכול לפי שנגולה מהם יש על הגולן לשומרה ע' הסברא נראה שבגולתו הוא כגולל מהשולב הבעלים היה חיוב שמירתו והשלמתו כשלא ולכן מצד חיוב השנה שעלין אינא גם ללמלא והשנה זה הרי נתקיים הדין בזה הוא לשמור ולהשנה באם לא שמור ולכן מתו אף שליכא קרא לרבות שחייב (ועי' מש' ב"ק ח"א ס' ל"ד ענף ב'). ומה שפסקי ד' אקרו בעלים כל מי שבידו לשפחה אינו כ שהוא מסביר ולא מקרא וזדאי אין לומר, דחזר זה לן לפרש שיהיה שורר ממש א

This Week's Sources:

ספר התרומה בענין שנוי במטבע המדינה אם יכול, Page 9-10,
לפרוע חובו במטבע החדש

דברי הרמ"א בענין דינא דמלכותא, אם תלוי, Page 11,12, 18.
בהקפדת המלוכה או בתקנת המדינה

